

search...

26 | 03 | 2010

Naslovnica

Glavni izbornik

Naslovnica

Dnevne vijesti

Naši komentari

Reportaže

Razgovori

Predavanja sa skupova

Kultura

Vaši prilozi

Damir Tučkar

Damir Borovčak

Zvonimir B. Ranogajec

Mira Ivanišević

Ivo Derado

Mate Kovačević

Mile Prpa

Josip H. Nikšić

Ante Kunek

Zdravko Mršić

Damir Kalafatić

Branimir Molak

Anto Marinčić

Tomislav Nürnberger

Ivan Biondić

Davor Dijanović

Đivo Bašić

Vladimir Biondić

Jerzy Przystawa

Josip Pečarić

Marjan Bošnjak

Christophe Dolbeau

Željko Tomašević

Tomislav Čolak

Damir Pešorda

Nenad Piskač

VELIKA BRITANIJA I BALKANSKE INTEGRACIJE: JUČER, DANAS, SUTRA (1/3)

Srijeda, 24. ožujka 2010.

Velika Britanija i balkanske integracije: Jučer, danas, sutra (1/3)

Završetkom Prvoga svjetskog rata četiri najveće poslijeratne sile - Velika Britanija, Francuska, SAD i Italija – na Versailleskoj su mirovnoj konferenciji udarile temelje novoga europskog i svjetskog geopolitičkog poretka, čiji je produkt bilo i Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca odnosno kasnije Kraljevina Jugoslavija. Iako legitimirana idejom o južnoslavenskom zajedništvu, uspostavljenja je jugoslavenska država bila paravan za ostvarenje projekta «Velike Srbije», koji je projekt korespondirao sa strateškim ciljevima britanske politike na prostoru što ga se danas naziva «Zapadnim Balkanom» ili, u posljednje vrijeme, «Jugosferom». Kako bi se razumjela podudarnost srpskih i britanskih strateških ciljeva, najprije valja u osnovnim crtama objasniti britansku strategiju prema tome geopolitičkom prostoru.

Geopolitička je strategija Velike Britanije održavanje ravnoteže snaga u Europi. Ključna postavka te strategije jest onemogućenje bilo koje europske kontinentalne države da stekne značajniji nadzor nad kontinentalnom Europom, kao i zadržavanje utjecaja nad istočnim Sredozemljem, strateški iznimno važnim Sueskim kanalom te "biserom britanske krune", Indijom. Radi toga je nužno da u kontinentalnoj Europi postoji više međusobno suprotstavljenih centara moći, s time da ni jedan ne smije ozbiljnije ugroziti britanske interese. U toj se geopolitičkoj igri Velika Britanija pojavljuje kao svojevrsni arbitar ili neutralizator, tako da se uvijek stavlja na stranu suprotnu od one na kojoj je država koja predstavlja (potencijalnu) prijetnju njezinim interesima, čime osigurava održanje ravnoteže snaga.

Srpski strateški ciljevi – uobličeni u dokumentima nastalima još tijekom 19. stoljeća [1] – jesu proširenje teritorija na račun Hrvatske, Crne Gore i dijelova ondašnjega Otomanskog imperija (BiH i Makedonije), te stvaranje "Velike Srbije". Tijekom povijesti Srbi su kao saveznika u ostvarenju tih ciljeva imali Rusiju - čiji je strateški cilj bio širenje utjecaja na Balkanu i izlaz na toplo more, te – osobito od 1918. – Veliku Britaniju. Kako Srbija nema izlaza na Egejsko ni na Jadransko more, Rusija je taj cilj nastojala ostvariti podupiranjem Srbije u njezinim težnjama da stekne teritorijalna proširenja na račun Hrvatske. S druge pak strane, Hrvatska se u odabiru strateških partnera tradicionalno okretala prema Njemačkoj kao geopolitički kompatibilnoj europskoj velesili koja je također vidjela svoje interese na Balkanu, a koji su interesi suprotstavljeni interesima Rusije – srpske saveznice, kao i same Srbije te Velike Britanije. Kako bi spriječila širenje utjecaja Njemačke na Balkanu te Bliskome i Srednjem istoku, koji su joj važni koliko zbog veza s Indijom i drugim kolonijalnim posjedima, toliko i zbog novoga goriva, nafte, Velika se Britanija – čiji su interesi kroz povijest bili tradicionalno suprotstavljeni

Tko je na vezi?

2 korisnika

74 gostiju

Boljunac

Jarda

Kako zaraditi

Koje studije se isplate?

Zašto su ove jednogodišnje studije za IT stručnjake bolje od fakulteta
www.it-akademija.com

Zaradite do 70€ svaki dan

sa upotrebom profesionalnog sistema
www.samsvojevsef.com

Jedina poslovna veština

koja Vam garantuje visoku zaradu. Preuzmite besplatan izveštaj ovde.

www.Biznis-Akademija.com/iz

U.S. Green Card Lottery

Apply on time, with USAFIS service. 55,000 Green Cards every year!
www.usafis.org

Znanost.com

Hrvatski znanstveni portal. Novosti, članci i informacije.
www.znanost.com

Pajo Grkčević**Ivo Dužević****Mate Kovač****Pisma iz Njemačke****HSP Ante Starčević****Prilozi članova****Prilozi građana**

Izdvojeno
Priopćenja
Obavijesti
O nama
Upute
Pretraži Portal
Poveznice

Moj HKV

Prijava korisnika
Moje korisničko ime?
Nova registracija

njemačkima – okreće prema Srbiji posredstvom koje želi anulirati njemački utjecaj na Balkanu [2].

Da bi Srbija mogla parirati Njemačkoj, ona mora predstavljati najveću vojnu i gospodarsku silu na Balkanu, mora imati izlaz na Jadransko more (radije nego na Egejsko, gdje bi ugrožavala drugoga britanskog saveznika, Grčku) te kontrolirati Bosnu i Hercegovinu. Da bi to bilo moguće, Srbija mora kontrolirati Hrvatsku, koja mora biti vojno i gospodarski slaba, što je najjednostavnije ostvariti u okviru zajedničke države. Tako uređena zajednička hrvatsko-srpska država ne će potpasti pod njemački utjecaj. Geopolitička simbioza Velike Britanije i Srbije, koja je uvjetovana racionalnim, a ne možda emocionalnim razlozima, ostvarena je uspostavljanjem Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine. Budući da je u Rusiji u međuvremenu izbio boljševička revolucija, nakon koje je slijedio dugotrajni građanski rat i još dulja međunarodna izolacija sovjetskog režima, došlo je do slabljenja ruskog utjecaja na Balkanu. Time je engleska (britanska) uloga dodatno ojačala i ona traje uvelike i do danas.

Imajući na umu navedene geopolitičke suprotnosti i isprepletenosti, lakše je razumjeti i razloge uspostavljanja prve Jugoslavije – produkta versailleskog poretka, komu je Velika Britanija bila jedan od glavnih arhitekata. [3] Kraljevstvo / Kraljevina SHS je bila dijelom sigurnosnog poredka pod izravnom francuskom dominacijom (tzv. Mala Antanta), što je u prvome poratnom razdoblju odgovaralo i britanskim težnjama. U kasnijim godinama, kad se u tome francuskom sustavu sigurnosti pokazuju prve pukotine, a napose nakon što dođe do približavanja Berlina i Rima, London će se snažnije umiješati u previranja na Balkanu i u Podunavlju. Time se može lako objasniti uporno britansko inzistiranje na očuvanju Kraljevine Jugoslavije, kao i britanska šutnja na apele hrvatskih političara koji su u Europi tražili potporu u borbi protiv karađorđevićevske diktature. [4]

Novostvorena je jugoslavenska država u znatnoj mjeri bila i financijski ovisna o britanskom kapitalu. O financijskoj ovisnosti Kraljevine Jugoslavije o stranom zapadnom kapitalu povjesničar Hrvoje Matković piše: "Jedna od najvažnijih pozicija stranog kapitala u Jugoslaviji bio je njegov udio u bankarstvu. Tu je strani kapital obuhvatio tri petine akcijskog kapitala. Od 22 najveće privatne banke (s glavnicom preko 20 milijuna dinara) strani kapital je nastupao u 15 banaka. (...) Monopolističke grupe stranog kapitala, koje su nastupale u Jugoslaviji – unatoč – međusobnoj konkurentskoj borbi – bile su povezane sustavom sudjelovanja preko najkрупnijih svjetskih banaka. Tako su se stvarali povremeni savezi koji su imali mnogo zajedničkih interesa, pa su u nastupanju u jugoslavenskoj državi manje više zauzimali zajednička stajališta. U mreži najkрупnijih grupacija financijskog kapitala dominirale su monopolističke grupe Krupp, Morgan i Rockefeller." [5] Slijedom toga je bilo posve logično da jugoslavenski kralj Petar II. Karađorđević, nakon sloma Jugoslavije – slično drugim državnim poglavarima i vladama zemalja koje su pale pod nadzor Osovine, nađe utočište u Londonu. Glavni grad Velike Britanije je, kao što je poznato, tijekom pretežnog dijela ratnog razdoblja, bio i sjedište jugoslavenske izbjegličke vlade. [6]

Razdoblje postojanja jugoslavenske državne zajednice, što u monarhifašističkoj, što u socijalističkoj formi, značilo je doba potiskivanja hrvatskoga nacionalnog, kulturnog i vjerskog identiteta, političke obespravljenosti, gospodarske eksploatacije te krvavoga policijskog terora i nasilja. Prvi put u svojoj dugoj povijesti, hrvatska je država 1918.g. istrgnuta iz svoga prirodnog prozapadnog kulturno-civilizacijskog kruga [7], te radi ciljeva

prvenstveno britanske politike nasilno smještena na Balkan.

Kontinuitet britanske projugoslavenske (a samim time i prosrpske) politike nastavlja se i u Drugome svjetskom ratu. Za vrijeme tog rata, na prostoru sad razbijene jugoslavenske države konfrontiraju se tri pokreta: ustaški pokret s programom stvaranja nezavisne Hrvatske (vođa: dr. Ante Pavelić), četnički pokret koji se bori za očuvanje monarhističke Jugoslavije i velikosrpske hegemonije (vođa: Draža Mihailović), te partizanski pokret koji se bori za stvaranje komunističke Jugoslavije (vođa: Josip Broz Tito). Velika Britanija obnovu Jugoslavije proglašava jednim od svojih ratnih ciljeva [8]. Radi toga početno podupire četnički pokret i istodobno razmatra mogućnosti reformiranja Jugoslavije, suzbijajući agresivne velikosrpske ispade niza ministara izbjegličke vlade, budući da oni otežavaju obnovu Jugoslavije.

U tom se sklopu rađa plan o balkanskoj konfederaciji, u koju bi pored Jugoslavije ušla i Grčka i Bugarska. Pod britanskim pritiskom 15. siječnja 1942. sklopljen je između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Grčke u Londonu sporazum o Balkanskoj uniji.[9] No, kasnije, kad je Velika Britanija uvidjela da četnici gube izgled na uspjeh u ratu i da svojim otvorenim velikosrpsvom ugrožavaju plan o obnovi Jugoslavije, London se priklanja jugoslavenskom partizanskom pokretu.

Pomoć Velike Britanije partizanskome pokretu bila je iznimno velika i važna kako na vojničkom planu, tako – ili možda još više – na političkome planu. O tome nema dvojbe ni britanski političar Julian Amery: »Britanska suradnja s Titom putem emisara Deakina, i kasnije kroz poslanstvo koje je vodio Fitzroy Maclean bila je za Tita velika poduka. Tito je dugovao svoju pobjedu više Britancima, nego sovjetskoj materijalnoj pomoći»[10]. Upravo je zahvaljujući britanskoj pomoći jugoslavenskomu komunističkom vodstvu uspjele izolirati, a onda i eliminirati kralja Petra i izbjegličku vladu, te postići međunarodno priznanje.

U tom kontekstu valja promatrati i britansku ulogu u Bleiburškome pokolju, kad su jugoslavenskim vlastima u svibnju 1945. Britanci na milost i nemilost predali razoružane postrojbe NDH, kao i mnogobrojne hrvatske civile, žene, starce i djecu [11]. Možda će nam o tome koji su to «najbolji prijatelji» pravi krivci za Bleiburški pokolj, anegdotalno posvjedočiti izvadak iz nedavno objavljene knjige «Tito - fenomen stoljeća» beogradskog autora Pere Simića: «Jedini je komunist (Tito, nap. D. D.) koji je uspio očarati i jednog od najvećih svjetskih konzervativaca, engleskog premijera Winstona Churchilla, koji ga je biranim riječima preporučivao ne samo američkom predsjedniku Franklinu Rooseveltu, već i sovjetskom diktatoru Josifu Visarionoviču Džugašviliju (Staljinu)... Kad mu je Churchill jednom prigodom rekao:»Tito je jedan od mojih najboljih prijatelja«, Kremljanin mu je obješenjački uzvratilo:»Ne znam ga, ali ako Vi kažete, znači mora biti dobar. Potruditi ću se da ga upoznam!» [12].

Veza između Josipa Broza Tita i Velike Britanije, kasnije će uvelike odrediti i vanjskopolitičku orijentaciju Jugoslavije, koja – iako komunistička zemlja – nije poslije rata (p)ostala sovjetskim dominionom, već je nakon 1948. stupila u ograničeni savez sa Zapadom, koji joj je pružao nemalu finansijsku, vojnu i drugu pomoć. Britanski povjesničar i predavač na Sveučilištu Sussex Peter Calvocoressi tako primjećuje: »Tito je bio uvjereni komunist, ali ne i poslušnik. (...) Imao je sreću da Jugoslavija nije graničila sa SSSR-om i da mu je zapadna pomoć omogućila pariranje komunističkoj ekonomskoj blokadi. Jugoslavija je postala međunarodnom anomalijom – komunistička zemlja koja ovisi o američkoj i drugoj zapadnoj pomoći, saveznica Grčke i Turske u Balkanskome paktu iz 1953. godine, a zatim s Nehruom i Naserom pobornica neutralnosti i nevrstanosti.»[13] Profesor na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti, Radovan Vukadinović, slično zaključuje: «Spretnim Titovim političkim laviranjem, kao i željom Zapada da oslabi sovjetski blok, relativno je brzo uspostavljen nov odnos između Jugoslavije i zapadnih zemalja, koje su započele s pružanjem vojne i gospodarske pomoći Jugoslaviji.» [14]

Američki diplomat i geostrateg H. Kissinger o razlozima Titova održanja na vlasti piše: «Tito, jedini komunistički lider u Istočnoj Europi koji je došao na vlast prvenstveno vlastitim zaslugama, 1948. je jasno obznanio da će Beograd nastaviti svojim vlastitim putem neovisno o direktivama Moskve. Staljinova osveta bila je izbacivanje Jugoslavije iz Kominforma. Protivno Staljinovim predviđanjima da će se Jugoslavija ubrzo slomiti, Tito je uspio opstati prvenstveno uz pomoć zapadnih demokratskih zemalja, koje su privremeno zaboravile na svoje ideološke prijekore njegovu režimu u svrhu uspostave ravnoteže snaga.»[15] Dakle, ta se pomoć Zapada ne smije pojednostavljeno vezivati uz tzv. Marshallov plan. U okviru tog plana znatnu su pomoć dobivale i druge europske zemlje radi poslijeratne obnove i suzbijanja širenja komunizma iz SSSR-a (budući da su u nekima od njih, poput Francuske, Italije i dr.) ojačani komunistički pokreti čak zaprijetili preuzimanjem vlasti. No u slučaju Jugoslavije, u kojoj je već bio uspostavljen komunistički poredak, presudni su bili strateški i geopolitički razlozi.

Davor Dijanović
Politički zatvorenik
Siječanj 2010. (broj 214., str. 8.-11.),

[1] Ilija Garašanin: Načertanije. Program spoljašne i nacionalne politike Srbije na koncu 1844. godine (prvi put objavio M. Vučković u Delu, XXXVIII, Beograd, 1906., str. 321.-336.); Vuk Stefanović Karadžić: «Srbi svi i svuda», Kovčežić za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona, Beč, 1849.; itd.

[2] Britanac R. G. D. Laffan, koji je bio u misiji vojnog savjetnika pri srpskoj vojsci, u svjetlu priprema za izgradnju željeznice Berlin-Bagdad, čija se izgradnja kosila s britanskim interesima, izjavio je: «Samo jednim pogledom na zemljovid svijeta vidi se lanac zemalja koje se prostiru od Berlina do Bagdada. Njemačko Carstvo, Austro-Ugarsko Carstvo, Bugarska, Turska. Samo jedan mali komad zemlje presijeca taj put i sprječava spajanje dvaju krajeva toga lanca. Taj se mali komad zove Srbija. Srbija, mala, ali prkosna, stoji na putu između Njemačke i velikih luka Carigrada i Soluna i drži vrata za istok. Srbija je uistinu bila prva crta obrane naših istočnih posjeda. Ako bude poražena ili uvučena u sustav 'Berlin-Bagdad', naše će veliko, ali slabo zaštićeno carstvo uskoro osjetiti udar njemačkog prodora na

Istok.» (F. William Engdahl, Stoljeće rata, Anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak, AGM, Zagreb, 2000., 49.)

[3] Zbog ograničenog prostora ovdje je nemoguće podsjećati na brojne britanske diplomatske akcije poduzete tijekom svjetskog rata.

[4] Emigrantski predstavnici Hrvatske seljačke stranke su se u više navrata različitim apelima obraćali Ženevskome Društvu naroda, te su raznim diplomatskim akcijama i predavanjima u Londonu uzaludno pokušavali pridobiti britansku pomoć. Prije njih je to, u jesen 1928. pokušavao učiniti i dr. Ante Trumbić. I dr. Ante Pavelić, poglavnik ustaškog pokreta, u više se navrata pokušavao obratiti europskim demokratskim forumima, baš kao što su u nizupredstavki činili hrvatski iseljenici. Svi su ti pokušaji ostali uzaludni, pa hrvatskim protivnicima jugoslavenske države nije ostalo drugo nego pomoć potražiti kod revizionističkih sila.

[5] Hrvoje Matković, Povijest Jugoslavije, Naklada Pavičić, Zagreb, 2003., 150.-151. Grupe Morgan i Rockefeller bile su članovi američkog Vijeća za vanjske poslove, podružnice britanskog Kraljevskog instituta za međunarodne odnose. O tim će organizacijama biti govora i u nastavku teksta.

[6] Zanimljivo je za spomenuti da sin Petra II Karađorđevića, Aleksandar Karađorđević, kojemu je krsna kuma bila britanska kraljica Elizabeta II., živi danas u Velikoj Britaniji i ima čin časnika britanske vojske (Carole Hodge, Srpski lobi u Velikoj Britaniji, Naklada Stih, Zagreb, 2006., 35.).

[7] Poznati američki geostrateg i političar Henry Kissinger o tome zaključuje sljedeće: "Novostvorena Jugoslavija ostvarila je težnje južnoslavenskih intelektualaca. No, u stvaranju te zemlje trebalo je prijeći crtu razgraničenja europske povijesti, koja je dijelila Zapadno Rimsko Carstvo od Istočnoga, katolike od pravoslavaca, latinično pismo od ćirilicnoga – crtu razgraničenja koja se pruža otprilike između Hrvatske i Srbije koje nikada u svojoj složenoj povijesti nisu pripadale istoj političkoj cjelini." (Henry Kissinger, Diplomacija, Golden marketing, Zagreb, 2000., 213.).

[8] Valja podsjetiti i na to da je do početnog razbijanja unitarne strukture Jugoslavije došlo nakon britanskih pritisaka. Naime, budući da je nakon jačanja revizionističkih sila i prijetnje ratom bilo sasvim jasno da je Jugoslavija zbog unutarnjih suprotnosti previše slaba da bi mogla zadržati svoj vanjskopolički kurs, poduzet je zajednički britanski i francuski pritisak kako bi se bar dijelom zadovoljilo hrvatske zahtjeve i time postigla konsolidacija Jugoslavije. Uslijed toga je 26. kolovoza 1939. potpisan tzv. sporazum Cvetković – Maček, na temelju kojega je formirana Banovina Hrvatska, kao teritorijalna jedinica unutar Kraljevine Jugoslavije u formi ustavnopravnog provizorija. Iako je stvaranjem Banovine Hrvatske razbijen unitarni ustroj Jugoslavije te je djelomično udovoljeno hrvatskim zahtjevima – u onom minimalističkom obliku – stvaranje Banovine primarno je imalo za cilj očuvati i ojačati Jugoslaviju, radi čega je i na hrvatskoj strani došlo do snažnih izraza nezadovoljstva. Opš. Tomislav Jonjić, Hrvatska vanjska politika 1939. – 1942., Libar, Zagreb, 2000., 81. i d.

[9] T. Jonjić, Planovi federalizacije Jugoslavije, Republika Hrvatska, br. 196, Zagreb, rujna 1997., 51.

[10] Julian Amery, Approach March, London, 1973.; nav. prema: Branimir Lukšić: Politika Velike Britanije prema području Jugoslavije u Drugome svjetskom ratu, www.hakave.org, pristup ostvaren 18. lipnja 2009.

[11] U istom su kontekstu Britanci svojim jugoslavenskim komunističkim saveznicima izručili i znatan broj Srba, Slovenaca i Crnogoraca, dok su Sovjetima predali ukrajinske, kozačke i dr. saveznike Osovine.

[12] Pero Simić, Tito Fenomen Stoljeća, Večernji edicija, Zagreb, 2009., 20.

[13] Peter Calvocoressi, Svjetska politika nakon 1945., Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003., 297.

[14] Radovan Vukadinović: Međunarodni odnosi od Hladnog rata do globalnog pokreta, Zagreb, 2001., 115.

[15] H. Kissinger, Diplomacija, 503.

Komentari

#1 **ODG: Velika Britanija i balkanske integracije: Jučer, danas, sutra (1/3)** — Janus +1
25-03-2010 08:21

Britanci su najprije izdali Hrvate na Bleiburgu i onda poženili partizanske kćeri.
Gle ratnog pravila i konvencije. Hebali se oni. Zato se i danas moramo zaj....

Citiraj

Osvježi listu komentara
RSS za odgovore na ovaj komentar.

Dodaj komentar

Sadržaji koji nisu u skladu s običajima javnog komuniciranja biti će izbrisani.

Anonimno iznošenje optužbi na račun osoba iz javnog života, čime se odgovornost za tvrdnje prebacuje na Portal, nije dozvoljeno.

Čitatelji koji se nisu prijavili na Portal prije slanja komentara moraju radi zaštite od spama **unijeti sigurnosni kod** koji se nalazi iznad dugmeta "Pošalji".

Ime ili nadimak (obavezno)

E-pošta (obavezno, ali se ne objavljuje s komentarom)

Naslov

20000 znakova ostalo

Obavijesti me o komentarima koji će uslijediti

Osvježi

Pošalji

JComments

Portal Hrvatskoga kulturnog vijeća © 2010. Uz navođenje izvora, odnosno autora, sadržaji objavljeni na ovom portalu mogu se slobodno preuzeti.

Softverski sustav **Joomla** objavljen je pod **GNU/GPL Licencom**.